

ből madár szállt ablakomra, fejét kéretlenül rámfordította s én elhittem, hogy ott marad örökké” (*Szép nyár*). Késve, de még idejében tudatosíthatja a *Berzsenyi* személyéből és életművéből sugárzó erőt. Megesik, hogy a szenvedély próbáltatásai helyett már a közöny irgalmaért folyamodik sorsához: „Hagyom, hogy elpihenjen a folyton kérdezett, eszmélet ösztökéin kerengő képzelet. Ne bántsa már a bánat, a testesült hiány. Árnyékok lugasában lehessen még vidám, mikor a lombok, házak ködében odafönn paráztüstökkel felragyog az irgalmas közöny” (*Elállt a szél*). De a semmi kis élet, mely csak „búzavirág-szökdécselés a necehártján”, a szótlán férfit távozásra készíteti, a kín látványa oszthatatlan. S akkor a szenvedéssel dugig rakott világképben fölmagaslik az anya, akinek nincs ideje a roskadásra, bölcsessége a cselekvés, nagysága a realitásérzék, „szétosztogatja erejét”, hogy mindenkinek juttasson a reményből (*Életveszély*). A bezárult életek birtokára is behatol a költő, láttatva a holtakét (*Koszorú*) és az élőkét, az egyre távolút, melynek törvényeit megátalkodott szívóssággal pontokba szedheti, korrigálásukban részt vehet (*Bizonyosság, Győztes város*).

Amikor a vágyott közöny elérkezik hozzá, nem kell neki. Inkább a bizonytalanság és kétely, a sebek és rúgások, csak valódi élet legyen, s benne országnyi remény, mely őt is szószólójául fogadja (*Vonatok*). (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970.*)

SOLYMOS IDA

SZEPESI ATTILA: AZ ÜVEG ÁRNYÉKA

Pályakezdő költő első verseskötényét veheti kézbe az olvasó. A szerző neve mégsem ismeretlen a közönség előtt: a tavaly megjelent fiatal költők antológiájában — a *Költők egymás közt* címűben — tán a legerősebb versek tőle valók. Az *üveg árnyéka*, bár csupán prologusa egy ígéretes lírikus pályának, nem zsenyéket gyűjt egybe, hanem érett, kiforrott költeményeket. Alkotójuk már kigyógyult az egyéniség gyermekbetegségeiből: a kamaszos kócosaságból, a csip-csup személyességből éppúgy, mint az egzotikum hajhászásából. Szepesi ugyan valamiképp József Attila és Juhász Ferenc szellemi gyermeke (mentségére legyen mondva: nemzedékéből ki vonta ki magát hatásuk alól?), mégsem fokozza le egyéniségét sehol holmi utánzásá. De nem téved avantgarde eredetiségkedésbe sem. A lírai hagyományból sok mindent megtagad, mégis inkább formaépítő, mint formabontó. Eszményképeit verseiben e három név tájolja be: a Villoné, a Dosztojevszkijé és a Braque-é. Könyve — mely izléses köntösben, a Magvető gondozásában jelent meg — kész (de nem lezárt!) költői tehetség önálló jelentkezése.

Induló fiatalok versesköteteiben gyakran riaszt valamiféle modoros szenvelgés, mesterkéltn modernizmus. A képzettársítás szabadságát fenegyerekes excentrikusságnak értelmezik, a mondandó hordozását nem a mű egészére, hanem annak egy részletére bízzák. Szepesi költői hangja ritka és szerencsés kivétel ez alól. A modern líra köznapi és technikai szókinccsét természetesen, az anyanyelv közvetlenségével beszéli, mitológiáját a természet ősi jelképrendszeréből, az *évszakok*, a *folyó*, a *láng*, az *éjszaka* primitív jelentéstartalmaiból építi. Idegen tőle a stílromantikus bícsaklás, a poénos hatásvadászat. Mestere a szóhalmozásnak, a szürrealista mágiának, de a salaktalan köznyelv az eszköze. Költészete nem formai trükkökben, hanem gondolatosságában bonyolult.

Szepesi lírai alapélménye az emberi szabadság korlátlansága és az egyéni lét korlátozottsága közt kínzón feszülő ellentmondás:

*Fények zuhognak, városok zúgnak, s nincs hova menni...
Belül is kórok falkája zúdul, iszonyat-szülte ordások,*

*a titkon-hordott örület a szem zárt ablakán kiragyog,
a sejtekben a rák indázik, befonja a gondolatot,
mivé lesz így szárnyalni-szánt hited, csodák-csodája indulatot?*

Személyiségét nem a befejezettség, hanem az alakulás állapotában igyekszik kifejezni. A világot nem a szemlélődés sztoikus fensőbbtségével nézi, hanem a sokféle lehetőség és megoldás közti választhatóság izgalmával. Verseinek nyugvópontja az *igen* és a *nem* végeredménye helyett a választ megelőző tépelődés. Egyik verse fölé címül kérdőjelet tűz, másutt e modern szóösszetételt: *Anti-én!* Bizonytalanságtudatának, kételkedő attitűdjének nem a dolgok relativizmusa az oka; az ember a sebezhető, a lélek, ha nem vértezi a közmorál páncélja:

*Ki vagyok én? Egy emberöltő
vonzásában ostromra, vagy
a sejtjeimen átdübörgő
gyönyörre teremtett csoda?
Csak hab vagyok a tengeráron?
Kallódó jel az éteren?
Vagy törvény, világgá-sugárzó?
Hiányában is végtelen?*

Vallomásait sohasem direkt módon énekl meg; hite önvád hitelenségéért; húsége lelkifurdalás hűtlenségéért — „megtartó helyváltoztatás”. Költői öntudata az önmagában is kételkedés poklában tisztul meg:

*Kit érdekel kit érdekel
hogy érdekel-e a világ...
Jaj kit érdekel e hamis
e költészet-szerű pimaszság...*

E gondolatgazdagság formai változatosságban bontakozik ki. Az *üveg árnyéka* — cseppet sem monoton költészet: találunk benne képet-gondolatot hagyományos párhuzamban, metaforaszerűen kibontó szonettet (*Üvegöntők*) és modern asszociációs technikával, időszemlélettel írott szürrealista szóverset (*Éjerdő*); szatírárt a bürokráciáról (*Z*) és lírai aforizmat (*Dosztojevszkij-ikonok*). Az *álmom kevés* a teoretikus objektivitás nevében tagadja az emlékekbe málló, sejtelmesen ellebegő álmom-lírát, mert

*az ember csak előre néz
bár bogozza millió hurok
a múlthoz a meg-nem-ismerhetőhöz...*

az *Anyám* nevére mégis az emlékező költészet fájdalmasan szép felhangjait csendíti meg:

*kiraboltalak önmagadból s most menekülnék előled
idegen asszonyokkal mámoros éjszakákba
de megtart a te erőd fölélem hited anyám
ikonok madonnáinál nagyobb-hatalmú Mária...*

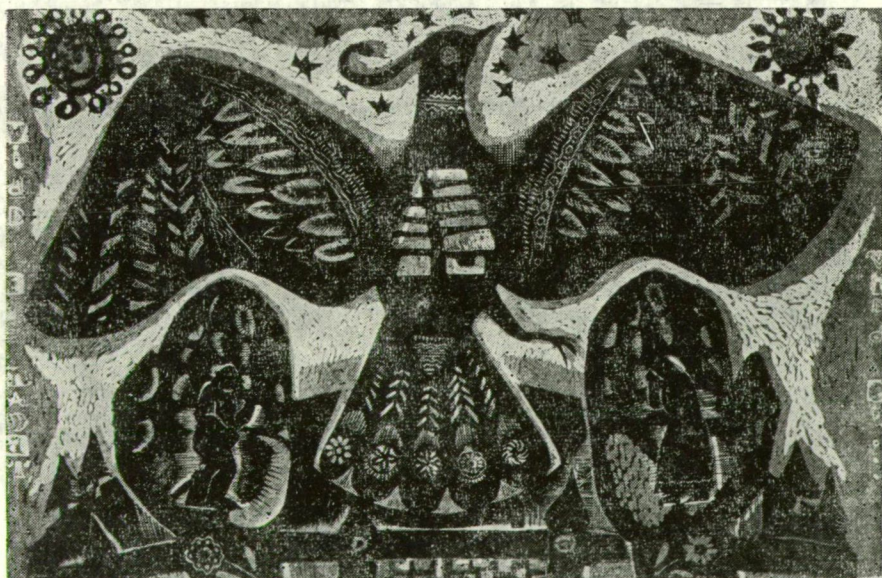
Ez a líra empirikus is, konstruktív is. Fanyar, rezignált keserűséggel idézi az alföldi táj, a falu komorságát, súlyos, tömör anyagszerűségét, kilúgozva belőle a couleur locale színeit, az érzelmek idilljét; ugyanakkor óvakodik attól, hogy sokoldalú tapasztalással a variánsok gazdagságába szédüljön:

*Váljak magam is oly kaméleonná,
hogy létemhez kevés legyen a szó?
Legyek a százkilenc elem?
Esőktől gyülevész folyó?*

Akkor már inkább a gondolat kristályos tisztasága!

Nem szeretnék abba a hibába esni, hogy „útmutatás” címén vagy „bírálat” ürügyén Szepesi Attilának emberi és költői alkatával ellentétes javaslatokat tegyek. Nincs bántóbb, mint az olyan kritika, mely intellektuális költőnek életességet tanácsol, leíró ösztön helyett elemzőkészséget és így tovább. A továbbhaladás föltétele jelen esetben sem a pályakezdés korrekciója lehet, hanem a fölcillantott lehetőségek közti tudatosabb választás, a lírai világot tovább mélyítő tisztázás. Néhol sokalljuk a higgadtságot s keveselljük az intellektus fegyelmébe fogott szenvedélyt. A versíró attitűd még túlságosan is komoly, feszes; több játékoság, könnyedség, oldottság csak hasznára válna. Ez az igény azonban nem a kötettől független elvárás, hanem a benne rejtőző föltételből fakad. Szepesi Attila költői bemutatkozása nem csupán szép teljesítmény dokumentuma, hanem a jövőre vonatkozó nagy ígéret is. (Magvető Könyvkiadó, 1970.)

GREZSA FERENC

PAPP GYÖRGY: VIDD EL, MADÁR ...